

Mosler, Mitchell, Wray: AEBak eta Eurolandia

1. AEBak eta Europa: berdintasunak eta ezberdintasunak

Elkarrizketa mamitsu bat egin diote Warren Mosler-i¹. Bertan AEBetako eta Europako Batasuneko (EB) egoera ekonomikoak aztertzen dira. Hona hemen nola ulertu behar den Diru-Teoria Modernoaren aplikazioa AEBn eta EKn.

- i) Langabezia eskaera agregatuaren gabeziatik dator. Munduak eskaera gehiago behar du.
- ii) AEBetan, Mosler-en proposamenak hauexek dira: (a) zergak murriztea, (b) Gobernu Federalak estatuei errenta banaketa bat; eta (c) lan egin nahi duen bakoitzari 8 \$ per-orduko enplegua, fondo federaletik.
- iii) EBrako, Europako Banku Zentraletik (EBZ) estatu desberdinetako gobernuei diru-banaketa bat, agian Barne Produktuaren Gordinaren %20ra iris daitekeena, *per capita*-ko oinarrian eginda, herrialde kideentzako zuzen izateko.
- iv) AEBetarako, proposamenak lanean ari den jendeari errenta hobetuko dio, beraz sektore pribatuan salmenta gehiago egongo dira. Beraz, ez da Gobernuari dagokion kontua. Orain politika murriztaileak daude, AEBetako ahalmen produktiboa mugatzen dutenak
- v) EBN antzeko politika murriztaileak daude, eskaera agregatua murrizten dutenak.
- vi) Sektore batek 'aurrezki netoa' izateko, beste sektore batek defizitean egon behar du. Beraz, zergak jaisten dituenean edo gastua handitzen duenean, Gobernuak egiten duena eskaerak sorturiko zuloak betetzea da.
- vii) EBrako, proposamenak ez du jendearen gastua handitzen. Egiten duena hau da: herrialdeek EBk markaturiko gastu-mugei kasu egiten dieten heinean, esleipena jasotzen dute. Ez badute kasu egiten, ordainketa jasotzeko arriskuan daude, kasu honetan, merkatuak zigortuko ditu herrialde horiek.
- viii) AEBetako bezalako gobernu batek erabaki behar du zein den gobernuaren tamaina aproposa, hasi sistema legalean, sistema horren enpleguak eta abar, eta bukatu sistema militarren tamainarekin. Gobernu-tamaina erabaki eta gero, nahi den sektore pribatuko jarduera-maila sustengatzeko behar diren zergen maila zuzena erabakiko da. Zerga horiek gobernuaren tamaina baino gutxiagoak izango dira. Hortaz, nahiz eta gobernu txikiagoa gura, zergak eduki behar dira, zeintzuk are baxuagoak izango diren. Zergatik? Sektore pribatua bere aurrezki desiotan egokitzeko, horixe delako bide bakarra.
- ix) EBN badago arazo bat: EBZk, estatutuz, debekatuta dauka EBko herrialde-gobernuei finantzatzea. Beraz, zer esan nahi du lehen aipaturiko diru-banaketa hori? Nondik dator dirua? Nora doa?
- x) Proposamena gauzatzeko, EBko gobernuen aho bateko onarpena behar da. EBko gobernuek kontuak daukate EBZn. Proposamenaren arabera, EBZk kreditu balantze bat ezarriko du gobernu-kontuetan. Beraz, gobernu-kontuetan balantzea handituko da. Banku nazional baten kontuetan balantzea handitzeak ez du esan

¹

Ikus

http://moslereconomics.com/2010/09/23/what-policies-for-global-prosperity/?utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed%3A+TheCenterOfTheUniverse+%28The+Center+of+the+Universe%29.

- nahi gastu gehiago egongo denik. Gastuak sor dezake inflazioa, ez banku zentral baten konputagailuan kreditu-balantze baten existentziak.
- xi) Gero balantze hori gastuan, maileguz hartzean eta zor kudeaketan erabiliko da. Demagun Greziaren kasuan: behin kreditu-balantzea erabilia egon, Greziak bere gastu normala segituko luke, baina bere zorra gutxitua izango da (BPGren %20etan lehen urtean).
 - xii) Proposamenak ez du inongo eragina ekonomia errealean, ezta gastu errealean ere. Eragina hauxe da: ordaindu gabeko titulu greziar gutxiago egongo dira eta Greziako zorra gutxiagotuko da eta gutxituz joango da.
 - xiii) Banku zentralen jarduera ulertzen duena konturatuko da proposamenak ez duela inongo eragina ekonomia errealeko inflazioan, enpleguan eta errentan. Eragina gobernu nazionalen finantzaketa normala erraztea da.
 - xiv) Beste era batera esanda, EB-k ezin ditu bermatu herrialde guztiak, eta EZBk ezin ditu bermatu gobernu guztiak, zeren, egiten badituzte, defizita gehien gastatuko lukeena irabaziko luke. (Hondoranzko lasterketa bilakatuko litzateke.) Beraz, nolabaiteko mekanismo batek egon beharko du gobernu-defizitaren gastua kontrolatzeko, herrialde kide guzientzako. Proposamenak kreditu-arriskua alboratzen du herrialde-gobernu mailan, merkatuak ez ditu gehiago mugatu haien ahalmena maileguz hartzeko, soilik EBZren urteko banaketaren menpe daude, beraiek finantzaketari eusteko.
 - xv) EBZk, beraz, diziplina bat ezarri dezake herrialde horiek ganean. Isunak ezarri barik, ordainketak ateratzeko erreminta hori edukiz, EB egoera sendoago batean egongo da behar dituzten defizit-mugak betarazteko, goian aipaturiko hondoranzko lasterka gertatu gabe.
 - xvi) Gaur egun, defizit-muga BPGren %3a da. Eskaera kudeaketa Egonkortasun eta Hazkunde Akordioan oinarritu behar da. Europak erabaki behar du defizit-muga berria zein izango den (%3a, %4, %5, %6, edo dena delakoa). Erabaki politikoa da. Baxuegiko defizit-muga aukeratzen badute, langabezia gehiago egongo da. Altuegikoa onartzen badute, inflazioa egongo da. Erabakia beti politikoa da. Galdera da, nola betearazten da aukera politikoa? Orain betearazten ari dira isunen bitartez. Baina horrek ez du funtzionatzen.
 - xvii) Hortaz, hala AEBetan nola EBn proposamenak defizit gastuaren eta zor-metaketa nola nolabaiteko maila behar du. AEBak hobeto daude EK baino, soilik AEBetako aurrekontu defizitek ez daukatelako EBk dauzkan egonkortasun aferak eta aipaturiko kreditu kontuak.
 - xviii) Alemania ez da Kalifornia, ezta Grezia Connecticut ere. EBk bere herrialde kide guztiak maila berean ezarri ditu, estatu gobernu gisa, baina AEBek erabiltzen duten Gobernu federalik gabe, estatu gobernuari laguntzeko. Horrek eskaera agregatua sostengatzeko zama EBko herrialde kideetan ezartzen du. AEBen defizita maila federalean dago, ez estatu mailan.
 - xix) Analogia bat: baldin eta AEBek joan den urtean 10^{12} gehi 0.5×10^6 dolar defizita izan bazuen maila federalean, eta baldin eta hori estatu mailan gertatu izan balitz, AEBak egongo liriateke EB dagoen egoera berdintsuan, AEBetako estatuak ordaintze ezaren ertzean egonik. Baina AEBetako defizita maila federalean dagoelako, ez estatu mailan, AEBak egoera sendoago batean daude EB baino.

- xx) AEBen gastu publikoaren mekanismoa honelakoa da: AEBek zergapetzen ez duten dirua gastatzen dutenean, dirua jasotzen duenaren erreserba-kontua kreditatzen dute. Banku Zentraleko erreserba-kontua egiaztatze kontua besterik ez da.
- xxi) Demagun etsenplu bat: Txina, kanpo-zorra eta defizit gastua, batera, ikustearren. Txinak bere dolarrak eskuratzen ditu AEBetan bere ondasun eta zerbitzuak salduz. Txinari ordaintzen zaioenean, dolarrak AEBen *Federal Reserve Bank*-eko, i.e, AEBen Banku Zentraleko bere egiaztapen kontura joaten dira Txinaren egiaztapen kontura. Txina AEBen Altxor Publikoko tituluak erosten dituenean, Fed-ek fondoak transferitzen ditu Txinak Fed-n daukan egiaztapen kontutik Fed-eko haren tituluen kontura. AEBen Altxor Publikoko tituluak erregistratuak dira merkataritza banku batean aurrezki kontuak erregistratzen diren bezala. Hori gauzatzen duenean 'zor nazionalaren gehitzea' aipatzen da, nahiz eta haien egiaztatzen kontuan gauzatzen duenean ez da erregistratu zor nazional gisa. Gobernu federalaren dolarren gastua Fed-k zenbakiak aldatzea da norbaiten erreserba kontuan. Altxor Publikoan lanean dagoen pertsonari ez zaio ardua fondoak banku zentraleko erreserba kontuan dauden, operatiboki ez dago ezelako desberdintasunik. Ez dago inongo loturarik gastuaren, zergapetzearen eta zor kudeaketaren artean. Operatiboki, horiek erabat desberdinak dira. AEB, Britainia handia edo Japoniakoa bezalako edozein gobernu bere zorra ordaintzen dueneko bidea berdina da: norbaiten titulu kontutik banku zentraleko erreserba kontura fondoak transferitzea. Astero gertatzen da hori, milioika dolarrekin. Horrek guztiak ez auka inolako muga operatiborik gobernu gastuan. Ez dago solbentzia arazorik. Banku Zentralen konputagailuan ez dago inolako ordaintze ezaren baldintzarik.
- xxii) EBN, aldiz, dena aldatzen da, zeren aipaturiko guztia estatu-gobernuaren mailara jaitsi baita, maila federala ez baitago. Ez dago inongo ordaintze ezaren arriskurik AEBetarako, Britainia Handirako edo eta Japoniarako, non zorra AEBenaren hirukoitza den eta Greziaren bikoitza. Kontua fondoak transferitzean datza, norberaren banku zentraleko kontu batetik bestera.
- xxiii) Txinari dagokionez, ez da ongi ulertzen AEBekiko nola metatzen dituen kredituak. Txinatarrek ondasunak AEBetara bidaliz irabazten duten dirua AEBetan kredituak dira, eta kreditu unitate horiek ez dira zurriz. Hortaz, jabe txinatarrek ezin dute ezer egin horiekin ez bada AEBetako produktuak erostea, eta hori egiten badute, unitate horiek mozkin bilakatzen dira AEBetako enpresentzat. Baina badago beste posibletasun bat, zeinak askotan urduritasuna sortzen duen: zer gertatzen da baldin eta txinatarrek daukaten AEBetako tituluak saltzen badituzte? Atzerritarrek daukaten dolarren kopurua aldatzen ez den arren, dolarraren prezioa jaits daiteke. Txinak AEBetako zora saltzen badu, dolarraren deprezioa nabarmena izan daiteke. Operatiboki ez dago inolako arazorik. Euroak erosten badituzte, AEB-ek dolar haiek mugitu ditzake Fed-eko kontutik Deutsche Bank-ek Fed-n daukan kontura. Arazoa izan liteke dolarraren balioa beherantz jo litekeela. AEBetako administrazioa ahalegintzen ari da Txinak bere moneta gorantz birbalioztatu dezan. Hori dolarrak saltzearen modukoa da. Hortaz, dolarrak saltzearen moduko bat bultzatzen ari dira AEBak. Azter dezagun puntua: zer gertatuko litzateke baldin eta Txinak bere dolarrak salduko balitu? AEBen benetako aberastasuna ez da aldatuko, zeren edozein herrialdeetako aberastasuna baita enplegu osoan barnean ekoitz dezakeena osoa gehi

gainontzeko munduak herrialdeari bidatzen diona ken herrialdeak gainontzeko munduari bidaltzen diona (merkataritzaren termino erreala deitzen dena). Hori da ekonomian oso garrantzitsua izan dena eta askotan ahazten dena. Beste gauza bat da zer gertatzen den banaketarekin. AEBn eragin zuzena ez dagoen arren, jaitsiz doan dolarrak AEBen barnean banaketari eragiten dion, esportazioekin profitatzen direnen arteko banaketa, baita inportazioekin profitatzen direnen artean ere. Hortaz, alde batetik AEBak ahalegintzen ari dira jendea beldurtzen duena gauza dadin eta, bestetik, gertatzen bada, eskaera-banaketaren arazoa da, eta badaude barneko politikak hori gerta dadin nahi den bidetik.

AEBren barneko neurri fiskalari buruz, honela dio Mosler-ek: AEBetako neurri fiskalek errenta banaketan daukaten eraginari dagokionez, AEBen hazkundera, batz bestea, BPGren %5a izan da azken urte-erdian, langabezia handituz joan den bitartean. Baldin eta BPGa handituz badoa, eta gainontzeko munduko jendearen alokairuak jaitsiz joaten badira, orduan nork eskuratzen du benetako hazkundera? Ikusi izan duguna hauxe izan da, munduko historian benetako aberastasunaren transferri handiena errenta txikiko taldeetatik errenta handiko taldera. Hori AEBetan gauzatu da alderdi demokratikoa administrazioan egon denean: afera da ez dituztela ulertzen jarduera monetarioak, moneta sistema eta nola funtzionatzen duen.

Gaur egungo egoera hobetzeko, hauek dira Mosler-en proposamen zehatzak:

- a) AEBek daukan zergapetze atzerakoa aldatzea, kasu, lan egiten dutenen alokairuen gaineko zerga kentzea. Finantza-krisiarekin jendeak ezin izan du bere (kontsumo arrunterako) ordainketak egin. Banku bati finantzatzeko, gelditu dirua kentzen lan egiten duen jendearengandik, jendeak bere ordainketak egin ditzaten, eta krisi finantzarioa konpondu behetik gora.
- b) Zergak moztea eta jendearen errentak berrezartzea, ez du suposatzen ezelako gobernu-gasturik. Mito bat dago: gobernuari dirua bukatu zaio, gobernuaren porrotean dago, gobernu federalak fondoak eskuratu behar ditu, errentak eskuratu behar ditu zergak ordaintzen dituztenengandik, edo Txinatik maileguak hartu behar dituela and utzi hori gure seme-alabei atzera ordaintzeko. Mitoa gure eta oparotasunaren arteko oztopo bakarra da.
- c) AEBetan, eta nonahi, badago aparteko ahalmen bat erabili gabe. Langabezia hedatuz doa².
- d) Zergak kentzeak erosteko ahalmena eta kostu baxuagoak ekarriko ditu, biak. Hortaz, ondorio inflaziogile txikiak ager daitezke gastuak hasten direnean, Baldin eta eskaera hasten bada prezio-maila mehatxatzen, puntu bat irits daiteke non zentzuduna den zergak altxatzea, baina ez Txinari ordaintzeko, ez gizarte segurantzari ordaintzeko, ez Afghanistan-erako ordaintzeko (nahikoa da banku-kontuetan zenbakiak aldatzeko), baizik eta eskaera hozteko. Ulertu behar da zergak funtzionatzen dutela eskaera agregatua erregulatzeko, ez gastuak finantzatzeko.
- e) Politika fiskalak zergapetzean aldaketak suposatzen ditu, ez soilik aldaketak gastuetan. Nola segurtatzen da gobernuan dagoen klase politikak zergak altxatuko dituela behar denean? Orain horixe egiten ari dira, hortaz, ez du ematen arazorik

² Mosler-en arabera, AEBetako langabezia % 10a da, langabeziaren definizio berrien arabera. Metodo zaharraren arabera, % 22a da.

daukatenik zergak altxatzeko. Gainera, jendeak inflazioari beldur dio. Beraz, beti inflazioa kontrolpean edukitzeko ahalegintzen dira. Eta jendeak inflazioaren aurka ematen du boza. Demokraziaren hautua da.

Mosler-ek dionez, *“nik demokrazian sinesten dut.”* Eta honela segitzen du:

Demokraziaren terminoetan hautu hori ez da erabilgarri gaur egun EBn. EBZri prezio egonkortasunari buruzko agindu bat eman zaio, eta boto emaileen lehentasunean inflazioa ala langabezia hautatzeko posibletasuna alboratu da, prezio egonkortasuna hazkundearen eta enplegu osoko premisa delakoan!

Puntu honetara iritsiz, irakurleak jadanik badaki premisa hori beste gezur borobila dela.

2. Subiranotasun monetarioa eta fiskala

AEBak, Japonia, Britainia Handia, Kanada ez daude zor-arriskuan. Printzipioz, gobernuek eta banku zentralak politika fiskalak eta zor-arazoen aferak konpondu ditzakete. Ekonomia guzti horiek aurrekontu defizitak jasotzen dituzte.

Barneko sektore pribatuak aurrezteko joera daukanean, aurrekontu publikoaren defizita beharrezkoa da. Gainera langabeziari aurre egiteko defizit hori ezinbestekoa da³.

Herrialde horiek ez daukate inolako arazorik zor subiranoaren krakak jasotzeko, ez orain, ezta etorkizunean ere: Paul Krugman Nobel sariak ulertzen ez duena⁴.

Izan ere, Krugman-ek uste du Europan defizitak murrizten ez badira, krisia etorriko dela. Bill Mitchell-en aburuz, kontrakoa da gertatu dena. Krisia baino lehenago, gobernuek politika fiskal hedatzaile bat erabili izan balute (defizitak areagotuz), hazkunde ekonomikoak langabezia handia irentsiko duela segurtatzearen, orduan aurrezki pribatuak handiagoak izango ziratekeen eta kreditu pribatuaren hazkundera txikiagoa, hazkunde ekonomikoa babesteko.

Kontabilitate nazional orokorra argi dago – gobernuaren superabitak ez-gobernuaren defizita berdintzen du-. Bien arteko kausalitatea ez da hain argi eta inferitu behar da testuingurutik eta baldintzetatik. Baina gobernu bat austeritatea fiskalaren atzean badago (edo superabitak sortzeren alde), ekonomia hazteko bide bakarra ez-gobernuko sektorea defizitean egotea da. Jakina, kanpo defizitekin barneko defizit pribatuak azalduko dira.

Gainera, etengabeko zor pribatuan oinarritzen den hazkunde estrategikoa jasanezina da eta azkenean arazo fiskala agerian jartzen da, familiak beren aurrezkiak areagotzen saiatzen diren heinean.

Okerragoa dena, krisi eta gero, ez-gobernuko gastuen baldintzak kontuan harturik, austeritate fiskala erabiltzeak edo/eta maila egoki batera beren defizitak ez hedatzeko gobernuen ahaleginek krisia iraunarazi dute eta herrialde gehienetan epe luzeko langabezia

³ Ikus <http://moslereconomics.com/mandatory-readings/full-employment-and-price-stability/>.

⁴ Ikus <http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=13320#more-13320>.

sortu. Krisiaren eragina txikiagoa ahal izango zatekeen baldin eta gobernuek egokiro erabili izan balituzte beren erantzukizun fiskalak.

Beste aldetik, Krugman konturatzen ez bada ere, Europan ez da gauza bera Europako Diru Sistemari (EDS), eurogunean egotea (Grezia, Irlanda, Portugal, Espainia, ...) ala kanpoan egotea (Britainia Handia, Suedia, Danimarka, ...). Politika fiskala eta monetarioa erabat desberdinak dira.

Kasu, Britainia Handian (AEBetan, Kanadan eta Japonian bezala) gobernu subiranoa dago. Berez, gobernu subiranoak ez daude finantzialki mugatuta, nahiz eta makineria eduki mugak jartzeko. Muga horiek, politikoki, nahietara daude eta gainditu daitezke.

Hortaz, gobernu horiek nahi duten politika fiskala eraman dezakete, bono merkatuen jarrerari eta gorabeherari begiratu gabe⁵.

Are gehiago, herrialde horiek kanpo desorekei aurrera egin diezaietke barneko alokairuak eta baldintza ekonomikoak jaitsi gabe, zeren beraien truke tasek beste moneten aurka flotatzen baitute.

Azkenik, herrialde horien banku zentralak nahi duten interes tasa jartzen dute. Banku zentral batek 'zero' interes tasa jartzen badu, horrek ez du esan nahi kreditua 'merkea' dela. Merkatu pribatuko tasek arriskuaren balorazioa islatzen dutela esan nahi du⁶.

Hala ere, herrialde bat eurogunean sartzen denean, bere subiranotasun monetarioa galtzen du (finantziari mugatua bilakatzen da), baita interes tasak jartzeko ahalmena ere. Halaber, bere kanpo malgutasuna galtzen du (haren truke tasa era efektiboan tinko bilakatzen da).

Euroguneko gobernu guztiak hertsagarritasun berean daude eta, ondorioz, insolentzia jasaten dute. Horixe da egun hauetan etengabe ikusten ari garena.

Mitchell-ek honela dio: bere subiranotasun fiskalari buruz amore ematen duen herrialde batek ezin dio erantzunik eman finantza krisi bati edozein egoeratan zeren bono merkatuek gobernu horren ahalmena (eurotan, *de factoko* atzerritar monetan) murriztuko baitute⁷.

Oso garrantzitsua dena: Gobernuak erabili behar du output publikoaren eta pribatuaren nahasketa. Output publikoa ez-nahikoa dela baloratzen badute, orduan baldintza horietan orekaturiko balantze bat ez da izango desiragarria. Horixe da, hain zuzen ere, *ekonomia mistoaren* giltza⁸.

Hona hemen Mitchell-en zenbait irizpide sendo:

⁵ Ikus <http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=8225>.

⁶ Ikus <http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=1961>.

⁷ Ikus <http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=8225>.

⁸ Sakontzearen ikus <http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=332>,
<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=352> eta <http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=381>.
Fiskalitateari buruz ikus <http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=2905>,
<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=2916> eta <http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=2943>.

a) Ez dago inolako analogiarik familia baten eta gobernu (subirano) baten aurrekontuen artean.

b) Familien gastuak finantzialki mugaturik daude. Ez-gobernuko eragileek fondoak lortu behar dituzte (irabaziak, aktiboen salmentak, aurrezkiak edo maileguz hartuak), gastatu baino lehen.

c) Gobernu subirano bat ez dago inoiz murriztuta, bera delako monetaren jaulkitzailea. Ez du behar zergatzea edo maileguz hartzea gastatu ahal izateko, eta logikoki gastatu behar du zerga errenta biltzeko edo fondoak maileguz hartzeko⁹.

d) AEBetako gobernu subiranoa da bere aukera fiskalekiko.

e) EDSko gobernu batek zerga oinarri bat badauka baina haren aurrekontuaren mugak familia baten mugen antzekoak dira, gastatu baino lehen fondo iturriak topatu behar dituelako.

f) Edozein gobernu nazional subirano beti gai izango da bere pentsio obligazioak ordaindu ahal izateko.

g) Mitoa: aurrekontu superabitek aurrezki nazionala sortzen dute; hortaz, gobernuak ekonomian duen rola murriztu behar du, gastuak gutxituz, nahiz eta langabezia egon. Etengabe esaten zaigu sakrifizioak egin behar direla gobernuak aurrekontu superabitek edukitzeko, etorkizunean gastatzeko baliabide gehiago edukitzearren.

Egia: aurrekontu defizitek ez dute etorkizunean inongo gastu estrarik hornitzen. Gobernu subirano batek bere monetan gastatzeko mugaturik gabeko ahalmena dauka.

Gehiago eta hobeto Mitchell-en blogean¹⁰.

3. Politika fiskala eta zor publikoa

Politika fiskalaren kasuan, kudeaketa makroekonomiko on eta egoki batek segurtatu behar du gobernuaren eragiketak eskari agregatua sustengatzen duela eta sektore pribatuaren aurrezkien nahiekin koherentea dela: politika fiskalak malgua izan behar du.

Angela Merkel-en ustez, eurogunean, zor publiko 'gehiegi' dago¹¹: "*... ez dago euroaren krisia (...) Hau zor-krisia da. (...) Euroak huts egingo balu, Europak huts egingo luke. Euroa defendatuko dugu...*"

AEBetan, Japonian edo eta Britainia Handian ez dago zor publikoaren krisia, zeren herrialde horiek monetaren subiranotasunak zutik baitirau, eta zor publikoaren betekizunei aurre egin ahal diete¹². Eurogunean, aldiz, herrialde guztiek ezin dituzte zor publikoaren betekizunak bete, zeren haien zor guztiak 'atzerritar' monetan baitaude, eurotan, beraiek moneta-jaulkitzeko monopolio indibiduala albo batera utzi baitzuten, eurogunea eratzean

⁹ Ikus <http://my.firedoglake.com/selise/2011/03/26/paul-krugman-gets-it-wrong%E2%80%A6-again/>.

¹⁰ Ikus <http://bilbo.economicoutlook.net/blog/>.

¹¹ Ikus <http://www.spiegel.de/international/europe/0,1518,742363,00.html>.

¹² Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/subiranotasun-monetarioa-eta-fiskala>.

edo bertan sartzean. Orain, euro-sistemak epe luzeko austeritatea eta langabezia bermatzen ditu, besterik ez!

Merkel-ek 'lehiakortasuneko' akordio bat proposatu berri du euroguneko herrialdeen artean, '*haien politikak harmonizatzeko*'. Haren ustez, Europak duen arazorik garrantzitsuena Europaren lehiakortasunean datza. (Diogun, bide batez, haxe dela Nazioarteko Moneta Fondoak, gobernuen aurka eta neoliberalismoaren alde, aspalditik predikatu duena¹³.)

Esan nahi ote du Kantzilerrak hazkunde ekonomikoak, eta, beraz, errenten gehitzeak soilik lortu daitezkeela esportazio netoen bidez, barneko kontsumoaren kaltetan? Europako Diru Sistemako (EDS) herrialde guztiak truke-tasa nominal tinkoak edukitzera behartuta daudenez, haien barneko lehiakortasuna handitzeko bide bakarra barneko kostuen murrizketaren edo/eta produktibitatearen gehiketaren bidez lor daiteke.

Austeritate fiskalarekin, hazkundera indargabetuz eta negoziarako konfidentzia gutxituz, Europarako produktibitatea murriztuz joango da. Bill Mitchell-en iritziz¹⁴, austeritate-egoera batean oso litekeena da produktibitatea ez haztea, are jaistea baizik. Badago literatura nahikoa puntu horren inguruan. Ondorioz, barneko debaluazioaren estrategia alferrekoa da. Beraz, langileriaren bizitza-estandarrak moztea ote bide bakarra? Norekin lehiatzeko, baina?

Ekonomia batek hazkundera edukitzeko, eskari agregatuaren hazkundera mantendu behar du. Barneko debaluazioaren estrategiak atzerriko sektorean oinarritu behar du, eskariaren bultzada hornitzearen. Baina euroguneko merkatua, hein handi batean, barrukoa da. Hortaz, barneko debaluazioa, eurogune mailan, arrakastatsua izateko, eskarian barruko murrizketa nabaria egon beharko litzateke. Hau da, esportazioei begirako estrategiek ez dute funtzionatuko¹⁵. Izan ere, esportaziorako hazkunde estrategia ezin aplikatu dakieke Europar Batasuneko herrialde guztiei, zeren aldi berean ariko bailirateke beren barruko eskaria moztuz.

Merkel-en estrategiak (pentsioei erasoz eta langileen soldatak eta egoera txartuz), agian herrialde baterako funtziona dezake baina ez herrialde guztietarako, ez badago Asiarako aparteko esportazioen bultzada, zeina etorkizun hurbilean ezinezkoa eta ametsa den. Asiak ez dauka inolako asmorik Europatik inportazioak bereganatzeko.

Hortaz, geratzen den aukera bakarra gastatzen laguntza fiskal egoki bat mantentzea da, aurrezkiaren bidez sektore pribatuak bere gehiegizko zorra murriztuko duen bitartean.

Merkel-ek gobernu ekonomiko bat eskatu du eurogunerako, lehiakortasun planaren barruan, Alemaniako ordena beste herrialdeei inposatzeko: alokairuen eta pensioen gaineko murrizketak ditu agendan. Hobeto izango litzateke gobernu ekonomiko horrek

¹³ Ikus <http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=13471>.

¹⁴ Ikus <http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=13331>.

¹⁵ Ikus <http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=11559> eta <http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=10547>.

autoritate fiskal komuna antolatzea, Europako Batasun Monetarioa (EBM) eratu zutenetik dauden akatsak zuzentzeko¹⁶.

Beste aldetik, EBMn indarrean dagoen *Egonkortasunaren eta Hazkundearen Akordioko* (EHA) mugari fiskalek, zentzugabekoak izatetik at, ez daukate inolako oinarririk inongo teoria edo praktika sendorik. Ezta ekonomiak eta sistema monetarioak elkarreragin dioteneko moduan ere.

Kontua da EBM ez dela inolako federaziorik, zeina, banaketa fiskalaren bitartez, federazioaren espazio geografiko osoan, biztanleen bizitza estandarraren kalitateaz arduratu ahalko litzatekeen.

EBMko herrialdeek Europako Banku Zentralari (EBZ) borondatez ahalbidetu diote independentea eta ez-aukeratua izatea, EBZren helburu bakarra inflazioa kontrolatzea delarik. Ondorioz, kideak diren herrialdeek politika fiskala erabili behar dute ekonomia errealean dauden shock ekonomikoei aurre egiteko. Merkel-en aginduak, aldiz, zor-galga bat suposatzen du. Hortaz, herrialde kideen politika fiskalak liteken malgutasun galduko du eta, ondorioz, emaitza ekonomiko geldia azalduko.

Arazoa EBMko politika makroekonomikaren sistema ez-malguan datza, EBZ ez-demokratikoak eta erabat irrazionala den *Egonkortasunaren eta Hazkundearen Akordioko* muga fiskalek gidatua. Emaitza bistakoa da: langabezia eta errentaren hazkunde baxua.

Mitchell-ek dioenez, politika fiskal sostengagarri bakarra hauxe da: gobernu-gastuak nahiko izatea ez-gobernuko sektorearen aurrezki netoei buruzko desioak finantzatzeko. Eta horretarako, gobernu-sektoreak *defizitean* egon behar du, sisteman gastu nahikoa egon dadin segurtatzearen, produkzio maila enplegu osoarekin koherentea izateko¹⁷.

4. Praktika fiskal sendo baterako oinarriak

Hona hemen, Bill Mitchell-en arabera, praktika fiskal sendo baterako sekuentzia makroekonomikoa¹⁸. Sekuentzia oinarrizko makroekonomiari dagokio:

- (a) Gobernu subirano batek lan-indarra erabat enplegatua edukitzeko erantzukizuna du, errentak ez baitu gobernua mugatzen zeren berberak moneta jaulkitzen duen.
- (b) Enplegu osoak esan nahi du langabezia %2a baino gutxiagokoa dela.
- (c) Gobernu subirano batek edozein unetan merkatuan saltzeko dagoen benetako salgai edo zerbitzu eros dezake. Ez du inoiz gastu hori finantzatu behar. Familia batek, aldiz, gobernu subirano batek jaulkitako moneta erabili behar du. Familia batek beti bere

¹⁶ Ikus <http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=7909> eta <http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=5377>.

¹⁷ Ikus <http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=2905>, <http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=2916>, eta <http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=2943>. Halaber, ikus <http://e1.newcastle.edu.au/coffee/pubs/wp/2008/08-10.pdf> eta <http://www.thenation.com/article/159288/beyond-austerity>.

¹⁸ Ikus <http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=2905>; <http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=2916> eta <http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=2943>.

gastua finantzatu behar du (sistema federal batean estatu-gobernuek eta gobernu lokalek egiten duten antzera).

- (d) Ez-gobernuko sektoreak (maila agregatuan) berak jasotzen duen errentaren zati bat aurrezteko erabakitzen du. Aurrezteko desio horrek gastu erabakiei eragiten die; ondorioz, gastu fluxua gutxiagokoa da ekoiztutako errenta baino. Ezer gehiagorik gertatzen ez bada, orduan enpresek outputa murriztuko lukete eta errenta eroriko litzateke (baita enplegua ere) eta familiak konturatuko lirateke beraiek ezgai izango liratekeela nahi duten aurrezteko ratio lortzeko.
- (e) Aurreko egoeran, gobernu-sektoreak gastu-zulo bat bete behar du, ez-gobernuko sektoreak gastu gutxiago (bere errentarekiko erlazioan) erabiltzeko erabakiak sorturiko zuloa, hain zuzen ere. Gobernuak gastuan bere ekarpen netoa handitzen badu (hots, aurrekontu defizita baldin badauka), gastu osoak errenta osoa berdintzen duen punturaino, orduan enpresek beren planifikaturiko outputen salmentak lortuko dituzte eta enplegu mailak gorde.
- (f) Gobernu sektorearen egoera netoa (gastua ken errenta) ez-gobernuko egoera netoaren ispilu irudia da. Hortaz, gobernuko soberakin batek ez-gobernuko defizit bat berdintzen du, eta alderantziz. Beraz, baldin eta ez-gobernuko sektorea superabitean badago (aurrezki netoko egoeran), orduan errenta egokitzeak gobernuko sektorea defizitean jarriko du, berak egoera horretan egon nahi ala ez. Baldin eta errenta erortzen bada ez-gobernuko sektorearen aurrezki portaera goraldiaren aurrean, eta gastu zulo hori betetzen ez badu gobernuko gastu netoak, orduan aurrekontu defizita handituko da (eta errenta egokitzeek zerga errenta jaitzaraziko dute eta ongizate ordainketak altxaraziko). Ondorioz, defizitean bukatzen da baina ekonomia egoera txarrago batean egongo da ondoko egoeran baino: gobernuak lehendabizi ez-gobernuko aurrezki desioak 'finantzatuko' balitu eta enplegu-maila altua gordeko balu.
- (g) Hortaz, gobernu arduradun batek gastu maila nahikoak mantendu behar ditu, edozein aurrezki betetzeko.

Aipatutakoa agregatu zabaletan gertatzen da (governua/ez-governua). Ez da aipatu ez-gobernuko sektorearen deskonposaketa atzerritar eta barneko arloetan. Agregazio maila hori egin daiteke¹⁹. Baina aipaturiko praktika horretan, punturik garrantzitsuenak aipatu nahi izan ditut, ez besterik, analisia errazteko asmoz. Analisia erraza izanik, agian hobeki uler daiteke oinarrizko afera²⁰.

5. Krisitik ateratzeko proposamen bat

Hipotesiak, eta hobe teoriak, errealitatearekin kontrastatu behar dira. Eginkizun horretarako, azter ditzagun Wray ekonomialari amerikarrak egindako bi lan interesgarri,

¹⁹ Ikus <http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=14153>.

²⁰ Sakontzeko, ikus <http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=14153>.

Hyman Minsky-ren aspaldiko analisi sakona erabiliz²¹.

Lehen lanean²², finantza-krisi globalaren kausa jakitea da helburu, alegia, funtsezkoa da krisiaren jatorria aztertzea. Krisiaren kausa sakona ez dagokie orain dela gutxiko aldaketei, epealdi luzeko ekonomiaren aldaketari baizik. Hots, 1950eko hamarkadetan finantza-egitura sendoa bazen, krisiaren hasieran, 2007an, zegoena ahula zen erabat. Minsky gogoratu behar da (*“Egonkortasuna ez-egonkortasunean ari da”*), zeren gaurko kapitalismo motak, diru-administratzaile kapitalismoak, mozkin maximoen bila aritutako diru-fondoek arriskuak azpibalaratzen baitituzte. Finantza-erakundeen erregulazio edo eta gainbegiratze gutxirekin diru-administratzaileek erreminta esoterikoak (deribatibak eta abar) prestatu dituzte, zeintzuk munduan zehar barreiatu diren. Diru-administratzaile horiek sortu dute krisia. Fondo horien kudeatzaileek jadanik existitzen diren aktiboen prezioak altzarazi dituzte etengabe, espekulaziorako asmoekin.

Horra hor, bada, krisiaren kausa: arriskuak eta beraiei loturiko *subprime*-ko kredituak eta espekulazioa. Hortaz, hona erremedioa: finantza-egitura berriek benetako egonkortasuna ekarri behar dute, ez espekulazioa²³, kredituak kontrolatuz; enplegu berria sortu eta soldata handiagoak erabiliz.

Bigarren lanean²⁴, analisi ortodoxoaren aurka eta krisitik irteteko, AEBk zer egin beharko duten da azterkizun: finantza, aurrezkiak, defizit eta likidezia ditu aztergai Wray-k. Ikuspuntu konbentzionalaren aurka, Wray-k honelako puntuak aipatzen ditu:

- (1) AEBek badauka moneta subirano bat, gobernu subirano batek jaulkia eta truke-tasa flexible batekin aritzen dena; hortaz,
- (2) Gobernuak ez ditu kanpotik maileguak hartzen eta atzerritarrak ez dira dolarren iturria; alderantziz,
- (3) AEBetako kontu korrontearen defizitak dolarreko aurrezki netoa gainontzeko munduari hornitzen dio; halaber,
- (4) Gobernu federalaren aurrekontu defizitak ez-gobernuko sektoreari dolarreko aurrezki netoa; gainera,
- (5) aurrezkiak ez da inoiz izan inolako finantza iturria; aitzitik,
- (6) mailegatze pribatuak banku gordailuak sortzen ditu gastua finantzatzeko, gastu horrek errenta sortzen duelarik;
- (7) errenta horren zati bat aurreztu daiteke; beraz,
- (8) aurrezteko erabakiak aktiboei eragin diezaike.

Gaur egun AEBek ez dute behar inolako ‘austeritate’ politikarik. Barneko estrategia fiskalak piztu behar dira krisiari aurre egiteko eta gobernuaren parte hartzea benetan ekonomia egonkortzeko. Depresio Handian ez bezala, orain AEBek gobernu ‘handia’ daukate (AEBetako Altxor Publikoa, zeinaren gastua ekonomiaren bosten bat baino handiagoa den) eta banku ‘handi’ bat (Fed delakoa).

²¹ Ikus *Finantza Ez-egonkortasuneko Hipotesiak*: <http://www.levy.org/pubs/wp74.pdf>.

²² Ikus http://www.levy.org/pubs/wp_578.pdf.

²³ Ikus http://www.levy.org/pubs/hili_94a.pdf eta http://www.levy.org/pubs/ppb_96.pdf.

²⁴ Ikus http://www.levy.org/pubs/wp_580.pdf.

Wray-ren ustez, susperraldiak bi bultzada garrantzitsu behar ditu: (a) finantza erakunde ez solbenteen, hots, kaudimenik gabeko finantza erakundeen konponbidea eta (b) pizgarri fiskaleko politika sendo bat.

Kaudimena ez dagokio soilik *subprime*-ko mailegatzeari, baizik eta aparteko iruzur ikaragarriari. Hipotekaren unibertsoa 10×10^9 dolarreko da; aseguratutako produktuak ere 10×10^9 dolarrekoak dira (hauetatik *subprime*-koak $2,5 \times 10^9$ dira; 5×10^9 beste hipotekei dagozkien²⁵). Bankuen galerak ez dagozkien soilik *subprime*-ko mailegatzeari. Galerak inolako baliorik inoiz eduki ez duten 'aktiboak' zegozkien, fikziozko balioa zeukaten 'aktiboak'. Finantza erakunderik handienetako kontabilitatean zeuden 'aktiboak' ez dute inoiz eduki ezelako baliorik, ezta edukiko ere. Erantzun bakarra erakunde horiek ixtea da, diru gordetzaileei ordaindu eta ondoriozko kalteari erantzuna eman (kasurako, pentsiodunekiko arazoei).

Pizgarri fiskalei dagokienez, hazkunde ekonomikoa Gobernuaren gastuak gidatu behar du. Azpiegiturak, teknologia berriak, hezkuntza, eta oro har, gizarte zerbitzuak (haur eta zaharrentzako zerbitzu sozialak, eta abar).

Gobernua azken baliabideko enplegatzaile moduan arituz, hots, *employer of last resort*²⁶ izeneko programa erabiliz, Gobernuak berak behar diren enpleguak hornitu ditzake, behar diren errentak eta gastuak sortuz²⁷, beheranzko espirala geldiarazteko. Gainera, programa hori etengabe martxan jarritz, krisi igaro ondoren, egonkortasunerako erabil dezake Gobernuak.

Hortaz, Minsky-ren ildotik abiatuz, Wray-ren analisiak gauden krisitik irteteko bide dotore bat ematen du, sozialki oso sakona eta erabat onuragarria dena. Eginkizuna egingarria da. Baita gure Euskal Herrian ere.

6. *Eurolandia, mon amour*

1980ko hamarkadaren erditik aurrera, aparteko eztabaida luzeak ezagutu ditugu euroaren inguruan. Ia paradisua zen Eurolandian sartu behar zen, kasik edozein modutan. Salatu genuen egoera hori baina eraginik batere gabe. Horixe omen zen apustu bakarra. Geroago zertxobait gehiago ikasi dugu eta kritika sendoago egin. Baina ortodoxiak bere horretan dirau. Ikus dezagun, gaingiroki bada ere, nola dagoen paradisu hura.

Mezua hauxe zen: 1999an, euroa martxan jarri zenean, uste zen Europako moneta batasuneko partaideen arteko desberdintasunak murriztuz joango zirela. Halaber, langabezia tasak bateratuko zirela beste aldagai makroekonomiko garrantzitsuak bezalaxe: lan-indarraren unitate-kostuak, produktibitatea edo lehiakortasuna, defizit fiskala edo eta gobernu-zorrak. Azkenean, aberastasuneko ezberdintasunak, *per capita* errentatan neurtuz, murriztuz ere joango ziren.

²⁵ Ikus http://www.levy.org/pubs/wp_522.pdf.

²⁶ Ikus <http://www.cfeps.org/pubs/wp/wp9.html>.

²⁷ Ikus <http://www.ilo.org/public/english/employment/download/elm/elm07-5.pdf> eta http://www.levy.org/pubs/wp_560.pdf.

Hala ere, euroa martxan jarri eta lehen hamarkadan, 2009 arte, dibergentzia izan da nagusi, ez konbergentzia, eta partaide diren estatuen artean tentsioa areagotu dira. Izan ere, 1999tik 2009ra doan artean, S. Eijffinger eta E. Mujagic autoreek²⁸ txarren eta ondoen aritu diren estatuen egoera konparatu dute.

1999an, inflazioari dagokionez, inflazio tasa altuenetik baxuenera bi puntu zeuden; 2009an, 5,9 puntu. Hazkunde ekonomikoari dagokionez, Irlandaren eta Portugalen arteko ezberdintasuna, hamarkadaren lehen erdian, portzentajea, 4,8 zen; 2009an 6. Lehiakortasunari dagokionez, 1999an desberdintasuna 25 puntukoa zen; 2008an 66,2. Lan-indarraren unitatearen kostuei dagokionez, 5,4tik 31,8ra joan da, eta langabezia 10,1etik 15,4ra.

Gobernu-zorrei dagokionez, Finlandiak gobernu-zorrik txikiena zeukan, Barne Produktu Gordinaren % 45,5; Italiak % 68,2. 2009an, Finlandiak %39,7 daukan bitartean, Italiak %100 baino gehiago. (Egoera are txarragoa da gobernu-defizitei dagokionez.)

Ondorioz, tentsioak nonahi azaldu dira, hala Europar Batasunaren barruan nola kanpoan, eta, bi autoreon ustez, segur aski, tentsio horiek areagotuko dira hurrengo urteetan.

Nonahi Greziaren kasua aipatu da. Baina oso sinplista da euroaren arazo sakona soilik Grezian jartzea²⁹. Egia da Greziaren egoera tragedia bat dela³⁰. Baina Italia, Irlanda eta Espainiar estatua antzeko egoeran daude defizit publikoari eta kanpo-zorriari dagokionez³¹.

1980ko hamarkadaren azken urteetako Europar Batasunari (EBri) buruzko entzun ziren paradisuko oihartzun haiek fikziozkoak ziren. Erabat. Errealitatea oso gordina da, eta 'nahikoa' izan da banku erraldoiek (batez ere AEBetakoek), *subprime* zabor kredituen bidez, *nahita* bultzaturiko finantza-krisi bat izatea, EBko paradisuzko egitura osoa hankaz gora jartzeko. Ondorioz, eta lehen urrats gisa, Greziak diru laguntza behar omen du, gobernuak zorra kitatzeko.

Baina arazoa sendoagoa da. Hona hemen ahots argi eta esanguratsu bat, Randall Wray-rena³²:

"Badakigu Wall Street-eko guztiok ikusi zutela hori [krisia, alegia] etortzen. (...) Krisia ez zen akats bat... bazekiten enpresa [Goldman] produktu toxikoez beteta zegoela (...) 2001etik 2009ko azaro arte (...) Goldman-ek tresna finantzarioak sortu zituen Europar gobernuaren [Greziaren] zorra estaltzeko, kasurako moneten trukearen bidez edo zorra etorkizunera bultzatuz. (...) Beste hitzez esanda, Wall Street-ek, Goldman eta AIGren bidez, zorra sortzen lagundu zuen, gero litezkeen ordaintze ezari buruzko histeria sortzen arituz.

²⁸ Ikus <http://www.project-syndicate.org/commentary/eijffinger2/English>.

²⁹ Ikus <http://www.project-syndicate.org/commentary/james38/English>.

³⁰ Ikus <http://money.cnn.com/2010/02/19/news/economy/euro.crisis.fortune/>.

³¹ Ikus <http://www.project-syndicate.org/commentary/roubini22/English>.

³² Ikus <http://neweconomicperspectives.blogspot.com/2010/02/memo-to-greece-make-war-not-love-with.html>.

(...) Haiek sortu zuten nahasketa hau eta ez dute soilik mozkinak hartzen hortik, baizik eta susperraldia baztertzen ari dira, langabezia, gosea, bizitzaren deuseztapenak kausatuz... (...) Greziak, eta, oro har, Eurolandiak, baita gainontzeko munduak ere, guztiek, atsedena behar dute Wall Street-eko erakundeen bidez gure ekonomiek jasotzen duten manipulaziotik eta deuseztatetik (erakunde horiek mozkinak jasotzen dituztelarik, beraiek sortzen dituzten burbuila espekulatiboetatik). Atsedena enpresak, etxe-jabeak eta gobernua zorretan ehortzi izatetik, baita atsedena erakunde horiek sortzen dituzten krisietatik ere... [Hortaz], nahasketa hau sortu zuten Goldman Sachs-en eta antzeko finantza-erakundeen aurka gerra deklaratu behar da."

(Eta Greziari buruz, ikus Wray-ri egindako elkarrizketa³³.)

Gerla horretan tresna demokratiko eta legal guztiak erabili behar dira nahasketa finantzario hura sortu dutenen kontra. Bestela, behin eta berriz gauza bera egiten ahaleginduko dira.

7. Greziaz haratago

Aurreko atalean Eurolandiaren zenbait arazo ikusi dugu. Oraingo honetan, irtenbiderako zenbait irizpide ikusiko ditugu.

Esan dugun moduan, Goldman Sachs finantza-erakundeak tresna finantzarioak sortu zituen zenbait europar gobernuren zorra ezkutatzeko, eta Grezia euroguneko lehen biktima izan da. Baina zer egin dezake Grezia bezalako herrialde txiki batek Wall Streeteko finantza-erakundeen aurrean?

Wray ekonomialariaren ustez³⁴, estrategiarik hoberena euro-kideak diren guztien ikerketa koordinatua izango litzateke, finantza-erakundeek europar lurrian egindako finantza manipulazioak jakiteko. Goldman-ek eta beste erakunde batzuek, baita europar banku zenbaitek ere, praktika horretan parte hartu dute. Kontua ez da Europar Batasuna kuestionatzea. Aipaturiko finantza erakundeak ahalegintzen ari dira Grezia erasotzen. Uzten bazaie hori gauzatzea, Portugal, Italia eta espainiar estatua izan daitezke hurrengoak. Zorrak ezkutatzetik at, beste zenbait ahaleginetan aritu dira: ordaintzen ez denaren gainean apustuak egiten, kreditua betetzen ez deneko prezioak altzarazten, kredituen jaitzierak indusituz, eta beraz finantza kostuak altzarazten.

Wray-ren arabera, euroguneko inongo herrialdek, ezta Alemaniak ere, ezin jasan dezake horrelako erasorik. Hori dela eta, Wray-k 'gerla' hitza erabiltzen du dagoen gatazka izendatzeko. Inongo herrialde ezin daiteke ezer egin gabe egon eta finantza erakundeek herrialdeari eraso diezaioten utzi. Greziak ez badu lortzen euroguneko beste herrialdeen babesa, aldebakarreko eran bere lurraldean aritzen diren erakunde finantzarioei gerla deklaratu behar die, bere ekonomia suntsitzen ahalegintzen diren erakundeak.

³³ Ikus <http://neweconomicperspectives.blogspot.com/2010/03/interview-with-randall-wray-about.html> eta <http://michael-hudson.com/2010/04/the-coming-european-debt-wars/>.

³⁴ Ikus <http://neweconomicperspectives.blogspot.com/2010/03/interview-with-randall-wray-about.html>.

Arazoa da Wall Streeteko erakunde erraldoiak daudela lanean zorra ezkutatzen ahalegintzen eta jendea engainatzen, baita gainontzeko Eurolandian ere. Wray-k errepikatzen duenez, euroguneko inongo herrialderik ez dago salbu. Goldman-en ohiko praktika da beraren bezeroen aurka apustuak egitea. Ondorioz, Greziako Gobernuak austeritatea proposatzen du.

Baina austeritate-programak ez du ezer konponduko. Austeritateak hazkunderik eza esan nahi du, eta horrekin batera ondokoak: presio deflazilogilea, zerga-sarrerak murriztea eta aurrekontuaren defizita handitzea. (Greziako gaur egungo BPGren %40 jadanik dago zergarik gabe eta aurrerantzean gehiagora joango da isilpean zergak alboratzearen.)

Txina kenduta, mundu osoa dago atzeraldi handian, zeinak segur asko zenbait urte iraungo duen. Hortaz, Greziak ez dauka inolako aukerarik esportatzeko. Gainera, alokairuak jaisten ari dira Eurolandia osoan. Beraz, austeritateak ez du funtzionatuko. Hondoranzko lasterketa da, eta inork ez du irabaziko horrelako lasterketa.

Greziaren benetako arazoa euroaren eratzetik dator. Euroaren sortzean dago kontua. Batzuek Grezia Eurolandiatik ateratzea proposatu dute. Baina irteera hori, ezer izatekotan, azken erabakia izango litzateke, eta oso garestia. Wray-k dioenez, Grezia Europar Batasunetik ateratzen bada, bere zorra lehenetsi behar du, bere moneta propiora itzuliz. Epe laburrean oso mingarria izango da, baina estrategia zuzena izango litzateke *balidin eta* ez balego inolako aukerarik Eurolandian antolaketa fiskalak aldatzeko. Eta hortxe dago koska.

Ekonomialari eta politikari batzuen ustez, euroguneko herrialdeek Grezia larrialditik atera behar dute, diru laguntza hornituz. Baina Grezia lehen biktima da. Eurolandiako herrialde sendoek Greziaren zorra beren gain har dezakete, baina gero Portugalen, geroago Italiaren eta beranduago espainiar estatuaren zorrak hartu beharko lituzkete beren gain. Hori ezinezkoa da, zeren hurrengo eraso Alemanian eta Frantziaren kontra izango bailitzateke.

Beraz, zer egin daiteke? Hona Wray-ren proposamena³⁵:

- (i) Europar Banku Zentralak euroguneko herrialde guztien zorra erosi behar du, merkatuen zorrak likidatzeko, arriskuen hedatzeak alboratzeko, eta gobernuak ordaintzen dituzten interesak jaisteko.
- (ii) Emergentsiazko pizgarri fiskala hornitu behar du (Wray-ren ustez 10¹² euroko paketea) euroguneko herrialde guztien artean banatua, *per capita*-ko oinarrian. Gero gobernu bakoitzak erabakiko du nola gastatu euro

³⁵ Eurolandiarako Randall-en proposamena Warren Mosler-en bi lan hauetan oinarritzen da: <http://moslereconomics.com/2010/01/19/proposal-for-the-eurozone/> eta <http://moslereconomics.com/2010/04/16/upped-my-eurozone-proposal-to-20-of-gdp/>. Halaber, ikus http://moslereconomics.com/2010/09/23/what-policies-for-global-prosperity/?utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed%3A+TheCenterOfTheUniverse+%28The+Center+of+the+Universe%29

horiek.

- (iii) Azkenik, eta guztiz garrantzitsua, Eurolandiaren konfigurazioak aldatu beharko du Europako Parlamentuaren autoritate fiskala handitzeko, fondoak hornitzeko (Eurolandiako BPGren %10/%15eraino iritsiz; gaur %1 baino gutxiagokoa da). Fondo horietako batzuk Bruselatik zuzendu behar dira, baina gehiena herrialde kideen artean banatu behar da.

Hori guztia lagungarria izango litzateke euroguneko herrialdek jasaten duten arazorik handienari irtenbide emateko, baita Greziako benetako krisiaren kausari ere. Euroaren eratzea akatsez beterik egon da hasiera-hasieratik. Izan ere, euro-kideek botere fiskal subiranoari uko egin zioten euroarekin bat egin zutenean. Kontu nagusi bakarra Europar Banku Zentrala martxan jartzea zen, eta moneta politika erdigunean uztea. Hori politika neoliberala besterik ez da –alegia, botere ekonomikoa autoritate ‘independente’ baten esku jartzea, zeinaren helburu bakarra inflazioari aurre egiteko baita-. Ez da egon inoiz autoritate *fiskal* konpentsatzaile bat, enplegu osoa eta hazkunde ekonomiko sendoa defendatzeko erantzulea izan zitekeen autoritate fiskala.

Herrialde kideek, beren aldetik, ezin dute hasierako hutsune hori bete, zeren merkatuek defizitak zigortuko baitituzte, orain Grezian gertatzen den modura. Garaia da agenda neoliberala baztertzeke, eta euroguneko herrialdeen batasuna birformulatzea beste lerro batzuen bide.

8. Europako jaingo bakarra: EBZ

Greba orokor bat ezagutu dugu Europan, baita España *una, grande y libre*-n ere. Euskal Herrian joan den ekainean izan genuen aukera lan-indarraren eskubideak defendatzeko. Hona hemen azken grebari buruzko bi artikulua interesgarri.

Matthew Dalton-ek gogoratzen digu³⁶ zeinek agintzen duen Europako Batasunean: Europako Banku Zentrala (EBZ) eta Europar Komisioa (EK), hots, Europar Batasunaren (EB) beso exekutiboa. Izan ere, greba egunean bertan EK-k proposatu zuen lege berria EBko estatu kideen gaineko politika ekonomikoaren kontrola are gehiago gogortzeko, krisiaren ondorioak baztertzeke asmoz. EK-k gobernu desberdinen finantza publikoa eta baldintza makroekonomikoak zuzentzeko erantzukizun handiago nahi du, baita neurriak gomendatzeko ahalmen handiak ere: gastu publikoa mozteko eta alokairuak gutxitzeko, besteak beste. Gainera, EK-k nahi du bere gomendioei segitzen ez dieten herrialdeak zigortzeko autoritatea izatea.

Zifratan, Europako gobernuen aurrekontuen defizitek beren urteroko BPGren %3aren azpian egon behar dute, eta beren zor osoa BPGren %60aren azpitik. Proposaturiko lege berriak ahalbidetuko lioke EKari, aurrekontuen defizitari buruzko gomendioak errespetatzen ez dizkieten herrialdeei BPGren %0,2ko isuna ezartzea. Halaber, zor osoaren inguruko gomendioak ez badira betetzen, zorra BPGren %60a baino handiagoko herrialdeek urtero zor horren gehitzearen %5a moztu beharko lukete. Beste neurri batzuen artean, EK-k EBko herrialdeen desoreka makroekonomikoak kontrolatzeko erantzukizuna ere nahi du, baita

³⁶

29.09.2010eko

Wall

Street

Journal-en

azaldutakoa:

<http://neweconomicperspectives.blogspot.com/2010/09/while-labor-unions-celebrate-anti.html>.

desoreka horien inguruko gomendioei segitzen ez dieten herrialdeei isuna jartzeko ahalmena ere (BPGren % 0,1era irits daitekeena).

Sektore publikoen alokairuak moztearekin batera espero da sektore pribatuko alokairuak ere jaitsiko direla, eta ondorioz, ekonomia lehiakorrago bilakatzea. Horra hor, beraz, datorkigun paradisu ofiziala.

Dalton-en artikuluari jarraituz, Hudson-ek honela dio³⁷: Europako egoera sakonagoa da langabeziaren eta atzeraldi ekonomikoaren kontrako erreakzioa baino. Funtsean, hurrengo belaunaldian Europak nola funtzionatuko duen kontua dago. Lan-indarraren kontra, oraingo europar neoliberalen saioek arrakasta lortzen badute, Europako Batasuna apurtuko lukete eta barneko merkatua ezabatu: finantzazko *coup d'état*-en aurrean gaude.

Gainera, bankariek nahi dute beren mailegu-erreserbak berreraikitzea lan-indarraren kontura. Horixe da EK-k egin nahi duena, 1930etik ezagutuko den lan-indarraren aurkako kanpainarik gogorrena, *“aspaldian Nazioarteko Diru Funtzak eta Munduko Bankuak Hirugarren Munduko herrialdeei jarritako austeritate planak baino askoz muturrekoagoak.”*

EBZ krisia erabiltzen ari da gobernuei isunak jartzeko, baldin eta alokairuak jaisten ez badituzte. Gobernuei esaten zaie bankuetatik interesetan maileguz bereganatzea, ez azken 50 urtetan egin dena, hots, zergen bidez beren errenta altxatzea. Interesak ordaintzeko gai izango ez diren gobernuek beren programa sozialak ezabatu beharko dituzte, eta horrek ekonomia murrizten badu -eta beraz, gobernuaren zerga-errentak-, gobernuak gastu soziala are gehiago murriztu behar du.

Jakina denez, EBZ kontrol politikotik ‘independentea’ da, eta European egoera hori txalotzen da demokraziaren aparteko lorpena balitz, egiaz, oligarkia finantzarioaren ezaugarri nagusia den bitartean.

EBko herrialdeek beren monetak (euroa) depreziatu ezin dutelako (ohiko neurria dena subiranotasun monetarioko edozein herrialdetan), lan-indarraren aurka borrokatzen dute, ez higiezin erreala, finantza eta *beste rentier*-sektoreak zergapetu, ezta monopolioak erregulatu edo eta zerbitzu publikoak hornitu.

Edozein gobernuak kredituak (dirua) sortzeko daukan monopolioak ez du funtzionatzen European, eta ordaina Europa bera apurtzea izan daiteke. Munduko edozein banku zentraletan ez bezala, EBZren araudiak berari debekatzen dio gobernu-zorra monetizatzea. (EBZ politika demokratikotik ‘independentea’ den bitartean, ez da independentea merkataritza-banku kideen kontrolatik). Beraz, EBko gobernuek bankuetatik hartu behar dituzte maileguak, zeintzuek interesa daraman zorra sortzen baitute, benetako banku zentral batek kosturik gabe egingo lukeena (gobernu baten kontrol demokratikoaren menpe egonik). EBZko ez-aukeraturiko kideek aukeraturiko gobernuen gaineko plangintza ahalmena kontrolatzen dute. Horixe da errealitatea.

Ondorioak Letonian, Islandian, Grezian,... ikusi ditugu, baita hemen ere. Europaren atzeraldi ekonomikoaren aurrean, Keynes-ek proposaturikoaren aurkakoa nagusitzen ari da, alegia, alokairuak jaitea. Hudson-en iritziz, Europa bere buruaz beste egiten ari da: suizidio ekonomikoa, demografikoa eta fiskala da.

³⁷ Ikus <http://neweconomicperspectives.blogspot.com/2010/09/while-labor-unions-celebrate-anti.html>.

Iraultza neoliberalak martxan dago. Aberatsak gero eta aberatsago bilakatzen ari dira eta pobrezia hedatuz doa: erruduna 'merkatua' omen.

Baina merkatuak (politikatik at indar 'objektiboa' ei dena) ez du bultzatu austeritate ekonomikoa. Askoz errazagoa izango litzateke higiezin erreala, jabego eta ondasun fiskala eta monopolioak zergapetzea, lan-indarraren alokairuak jaitea baino. Hau da, krisiari aurre egiteko, egon badaude beste fiskalitate mota bat, beste politika ekonomiko bat, beste jarduera finantzario bat (kapital ukigarrian inbertituz, ez espekulazioan).

Aukera hauxe da: nor izango da menperatua, bankuak ala lan-indarra? Borroka hasi besterik ez da egin.

Europa hankaz gora jarri nahi du EBZk: Adam Smith, John Stuart Mill, Marx, Keynes... alboratu behar dira. Funtsean, ekonomialari klasikoen irakaspena, hots, prezioa eta balioa bi kontzeptu ezberdin direla, lurperatu nahi du. Klase-borroka berria hemen dago, mendekuz beteta gainera.

Eta Euskal Herrian, jakitun ote gara krisiaren sakontasunez, EBZren rolaz, gobernu baten ahalmen monetarioaz, kredituen erabileraz, politika fiskalaz eta abar luzeaz? Ala oraindik XIX. mendeko eskema zaharkituekin eta errezeta erabat zaharrekin erantzun nahi zaio egoera berriari?

9. Euroa, bonoak, Europar Batasuna, AEBak

Euroaren jaulkipen finantza / krisia ondoko aldarrikapen batekin bukatuko litzateke³⁸: *hemendik aurrera Europar Banku Zentralak (EBZ) herrialde kide desberdinen gobernu guztien zor guztia bermatzen du.*

Baina ez dute hori egingo. Arduratuta daude *Hazkunde eta Egonkortasun Plana* betearazteko abileziarekin, nahiz eta jadanik frogatuta egon bete ezinezkoa dela. Izan ere, austeritaterako betearazte erreminta bakarra EBZn datza, zeinaren baldintzak austeritatean oinarritzen diren.

Ikus ditzagun euroari buruzko Mosler-en proposamenak denboran zehar:

(1) Diziplina printzipio bat. Urtero EBZk BPGren %10ko errenta banaketa gobernu kideei, *per capita*-ko oinarrian³⁹. Kasu honetan, EBZk eskubidea izango luke kideei etorkizuneko banaketak ukatzeko, baldin eta defizit arauak betetzen ez badituzte. Baina proposamen hori ez dute eztabaidatu. Hortaz, ia seguru ez dela gauzatuko.

³⁸ Ikus <http://moslereconomics.com/2011/08/22/im-ok-eur-ok/>.

³⁹ Ikus <http://moslereconomics.com/2010/02/18/eurozone-downward-spiral-continues/>. Halaber, <http://moslereconomics.com/2010/09/23/what-policies-for-global-prosperity/>, <http://moslereconomics.com/2010/11/26/european-debtgdp-ratios-the-core-issue/> and <http://moslereconomics.com/2011/03/30/warning-euro-zone-automatic-fiscal-stabilizers-deactivated/>.

(2) Mosler bonoak⁴⁰. Bono horiek euroguneko herrialde indibidualak erabiliko lituzke, zergak ordaintzeko, baldin eta herrialde hori ordaindu ezean balego. Herrialdeari esperantza erreala eskaintzeko, noski, baina denbora oso laburra da eta prozesu politikoa luzeegia.

Beraz, eurogunean egun gertatzen ari denarekin konformatu beharra dago. Nahasketa eta hitz jario askotxo finantza proposamen batzuen inguruan, baina azkenik egoera nahiko txarra dagoenean, EBZ-z fidatzea txeketa idazteko eta gobernu konkretuaren zorra merkatuan erosteko, martxan dagoen finantza erraztearren. Noski, herrialdeak EBZ-k jarritako austeritate terminoak eta baldintzak betez.

Medizina gogor hori oso deflaziogilea da, irauten duen bitartean. Operatiboki jasangarria da.

Lehen fasea, non austeritateak defizitak murrizten dituen, politikoki, gaur arte, jasangarria izan da.

Hala ere, badirudi bigarren fasean sartzen ari garela, non austeritateak BPGren jaitsiera eta eurokide guztientzako defizit handiagoak ekartzen dituen. Baina operatiboki jasangarria da eta euroari sostengatzen segitzen duen.

Galdera hauxe da: politikoki jasangarriak ote dira defizitak murrizteko erabiltzen diren austeritate neurriak, zeintzuek defizitak areagotzen dituzten?

Ezezkoan, zer dator hurrengoan? Eta, noiz?

Zenbat txartu beharko da egoera, politika aldatu baino lehen?

Zer nolako aldaketa izango da?

Lehen urratsa agian beste QE⁴¹ 'berri' bat izan liteke, zeinak soilik egoera are gehiago txartuko baitu, herrialde kideak atzerapen egokiaren zain egongo diren artean, politika ostikoka ari dela esan arte.

Eta zenbat segituko luke egoera horrek txarrera jotzen eta ostikoka aritzen, itxaroten gelditu baino lehenago eta berriz politika aldatzeko?

Beste aldetik, AEBen defizit murrizketaren bigarren itzulia ere laster etorriko da.

Hortaz, zer egin?

Zergatik ez jar martxan ondoko plan hau?

⁴⁰ Ikus <http://moslereconomics.com/2011/06/29/the-mosler-plan-for-greece/> and <http://moslereconomics.com/2011/07/10/eu-stance-shifts-on-greece-default/>.

⁴¹ QE: *Quantitative easing*, http://en.wikipedia.org/wiki/Quantitative_easing.

Bill Mitchell-ek proposatutako plana: (i) Finantza merkatuak diziplinatzea. (ii) Etxegintza krisia kalterik gabeko bilakatzea – ordaintze ezaren arriskuan daudenei errenta eta berriz erostea eskaintzak eginez. (iii) Zor publiko gehiago ez jaulkitzea eta Altxor Publikoa Banku Zentralarekin bat egitea – izatez, errealitatean den moduan. (Europar Batasunean (EB) arazoa dago, Altxor Publikoa ez baita existitzen. Horra hor, bada, EBrako lehen eginkizuna.) (iv) **Lanpostu bermea** martxan jartzea eta segurtatzea ezen lan egin nahi duen baina lan topatu ezin duen edozeinek (sozialki onargarri den) gutxienezko soldata bat daukala sektore publikoan, komunitate garapena eta ingurugiro sostengarritasuna aurreratuz. (v) Azpiegitura publikoaren garapenerako esku zabaleko fondoak hornitzea, zeintzuek etorkizuneko oparotasuna babestuko duten - ospitaleak, eskolak. (vi) Energia berriztagarrian ikerketan inbertitzea. (vii) Sistema federaletan estatu desberdinei demo diru-laguntzak hornitzea beraiei permititzea beren kaleko argiak pizteko eta beren eskolak funtzionatzen mantentzeko. (Europar, EB-ko estatu ezberdinei *per capita*-ko diru laguntza luzatzea.) (viii) Hezkuntza publikoan Diru Teoria Modernoa ulertzearen aldeko kanpainetan inbertitzea. (ix) Itxarotea gastu pribatuaren susperraldirako – pizgarri neurri horietatik etorriko diren errenta handitzeak zor pribatuaren mailak kontrolpean jartzen dituen heinean.

(Merkatuak diziplinatzeko: [Operational design arising from modern monetary theory](http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=5098) (<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=5098>) eta [Asset bubbles and the conduct of banks](http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=5240) (<http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=5240>). Lanpostuak bermatzeko: http://e1.newcastle.edu.au/coffee/job_guarantee/JobGuarantee.cfm.)

10. Europar Batasuneko eta EBko estatu desberdinetako bonoak. Mosler bonoak

Jende askoren iritziz, eurobono Europar Batasuneko (EB) zor krisitik ateratzeko bide bakarra da. Ideia argi dago: estatu desberdinetako bonoen pasibo guztiak bereganatuko dituen bono ‘handi’ bat jaulkitzea. Bono hori euroguneko herrialde guztiak sostengatuko lukete, eta beroriek laguntza behar duten herrialdeen diru laguntzak sostengatuko lituzkete.

Batzuek uste dute eurobonoa batasun fiskal osorako pausu bat dela, nahiz eta politikari asko urrats horren aurka egon. Eurobonoek EBko oraingo zenbait akordio aldatzea suposatzen dute baita Alemaniako Konstituzioaren talka ere⁴².

Tartean, EB osoan dagoen mezu bakarra ezagunegia da: austeritate gehiago behar da (zeina, eta hau ez da aipatzen, zordunak diren herrialdeen hazkunde ekonomikoaren auka arituko den, eta horrek zailago bilakatu baitu zerga bilketa nahikoa gauzatzea, zor ordainketak egiteko).

Egitate bakarra da austeritateak ez duela funtzionatu Grezian eta gero eta zabalagoa da Grezia ordaindu ezean arituko dela (jadanik gobernuak berak esan du). Eta Greziak

⁴² Ikus http://blogs.independent.ie/independent_blog/2011/09/bailouts-are-wily-germans-really-looking-for-the-fire-escape-.html

porrot egiten badu EBko zenbait bankutan eragina azalduko da, bereziki Alemaniako eta Frantziako bankuak zeintzuk Europar zor subiranoarekiko babesik gabe dauden.

Hortaz, zer gertatuko litzateke ordaindu ezeko kasuan? Segur aski Europar Banku Zentralak (EBZ) parte hartuko luke eta nahasketa guztia sostengatu, AEBtan gertatu zen moduan 2008ko finantza-krisian. (Fed arazoan sartu zen eta bankuen balantze-orriak babestu zituen, *lender of last resort*, hots azken baliabideko mailegu-emaile gisa arituz.) EBZ *lender of last resort* moduan aritzen bada, horrek inongo herrialderi ez dio suposatzen inolako desabantailarik, zeren EBZ-k dirua sor baitezake teklatu baten bidez eta behar diren kontuak kreditatuz.

Arazoa da eurokratek ez dutela ulertzen diruaren funtzionamendu hori. Ezta Alemaniako gobernuak ere.

Badago, hala ere, beste bide bat soilik **herrialde indibidualerako**, Mosler-ek proposatu duena: Mosler bonoak jaulkitzea.

Hona hemen nola funtzionatzen duen Mosler-en planak:

- a) Herrialdeek bono berriak jaulki behar dituzte.
- b) Bono berriek klausula bat daukate, esanez ordainketa subiranoaren ezean, bono horiek erabil daitezkeela zerga pasiboak zurrizteko jatorriko herrialdean.

Aurrekoak esan nahi du bono berri horiek erabat bermatuta egongo direla idatzita daukaten balioa balio izateko eta merkatuetan inbertsiogileei lasaitzeko. Bere aldetik, horrek bono-etekinak beheratuko lituzke eta ordainketa subiranoaren eza alboratuko.

Mosler bonoek herrialdeei zor subiranoaren gaineko kontrola berriz bereganatzea ahalbidetuko lioke, eta EBko erakundeetatik askeago izatea eta hori egin dezakete eurogunetik irten barik.

Herrialde bakoitzak bere bidetik eta modutik ordainduko luke. Gainera, Mosler bonoak herrialde bakoitzak jaulki ahalko ditu, hortaz oso arin bideratu daitezke.

Arazo bakarra oharmenean datza, azken finean Diru-Teoria Modernoaren ulermenean.

11. EB: batasun fiskala versus zatiketa

Eurobonoak bateratze federalerako lehen urrats gisa ikusi dira. Izan ere, eurobonoek euroguneko gobernuen gastuak zentralizatuko lituzke. EBko estatu guztiek eurobonoa sostengatuko lukete, eta, alderantziz, estatu guztiak eurobonoak sostengatuko lituzke. Gobernuen zor subiranoaren garrantzia behera joango litzateke Europar bonoak gailenduko liratekeen heinean. Honekin batera, EBN politika fiskalak nola zuzendu beharko lukeen eztabaida etorriko litzateke. Izan ere, baldin eta estatuak ez badaukate finantzatzeko zama, zer dela eta permititu behar zaie beren zergapetzea eta gastu erabakiak egitea?

Bideak saihestezina dirudi. Alde batetik, politika fiskala zentralizatu nahi dutenak daude. Beste aldetik, zentralizatze horren aurkakoak. Lehenen argudioa argi dago: herrialde kideak beren buruak finantzatzen egoten ez direnez, erantzukizun fiskala goiko autoritate bati eman behar zaio. Gainera, Bruselan herrialde baten zergapetzearen eta gastuen mikrokudeaketan eurokrataren bat edukitzea ikuspegi ezin txarragoa litzateke. Beste aldetik, zentralizazioaren aurka daudenek agian bukatuko dute eurogunea zatitzea proposatuz, haien argudioaren azken puntu logikoa bailitzateke berori.

Zer egin? Eta batez ere, zer egingo dute eurokratek?

Gero eta ekonomialari gehiagok diotenez, euroguneak autoritate zentral bat behar du politika fiskal erabat flexible batekin.

Euroguneak jadanik dauka erakunde bat zeina politika fiskal flexible hori ahalbidetu dezakeen: EBZ. Izan ere, EBZ-k, AEBetako Fed-k bezala, moneta-jaulkitzearen gaineko kontrola dauka, eta ahalmen horrekin, berak ordaindu dezake nahi duen guztia, baldin eta, noski, berak ordaintzen duena berberak jaulkitzen duen monetatan izendatuta badago (eurotan, EBZ-ren kasuan).

Alan Greenspan ados dago baieztapen horrekin: "*The United States can pay any debt it has because we can always print money to do that.*"⁴³

Gauza bera gertatzen da EBZ-rekin. Legezko agindua dute behar den beste diru sortzeko; diru hori erabil daiteke moneta horretan izendatuta dagoen edozertarako, baita gobernuaren zor nazionalerako ere. Segitzen du ezen EBZ-k edozein diru-kantitate sor dezakeela, orain ordaintze eza eta krisia jasotzen dituzten gobernuen zorra zuritzeko.

Irtenbide hori errazagoa da eurobonoena baino, zeren ez baitu suposatzen inolako arriskurik euroguneke beste herrialdeetarako. Eta erabil daiteke etorkizunean politika fiskal flexiblea ziurtatzeko eta euroguneak aurrera egiteko, eta ez gainbehera.

Proposamena Warren Mosler-ek egin zuen. Hona hemen nola funtzionatuko lukeen:

- a) EBZ-k 1×10^{12} € sortzen ditu, urteko oinarrian eta kopuru hori banatzen du euroguneke herrialdeen artean *per capita*-ko oinarrian. Hortaz, kasu, Alemaniak, biztanleria handiagoa duelako, gehiago eskuratuko luke Irlandak baino.
- b) Gero herrialde bakoitzak berriki lorturiko fondoak erabiliko lituzke bere sektore publikoaren zorra ordaintzen hasteko.
- c) Zorraren zentzuko maila lortuko dutenean (demagun zorra/BPG frakzioa % 60 denean), transferrak etengo lirarteke edo birnegoziatuko, herrialdeek

⁴³ Ikus http://blogs.independent.ie/independent_blog/2011/09/economic-solutions-political-impediments-and-the-circus-that-we-call-europephilip-pilkington-conflicting-messages-coming-ou.html.

transferrak gastatzeko (baldin eta eurogunean, denbora horretan, presio inflaziogile handiak ez badaude).

Ordainketak urteko oinarrian egiten direnez, EBZ-k eta beste europar autoritateek ordainketa horiek erabil ditzakete herrialde subiranoen gaineko indar gisa, herrialdeek defizit helburu erantzuleekin betetzen dutela ziurtatzeko.

Hori guztia hain erraza izanik, zer dela eta ez du EBZ-k gauzatu eta krisiari irtenbidea eman?

Ez dago inongo arazo ekonomikorik plana martxan jartzeko. 'Zor monetizazioa' deitzen dena ez da batere inflaziogilea, AEBetan, Britainia Handian eta Japonian praktikak berak erakutsi duen moduan⁴⁴.

13. Warren Mosler: AEBetako Fed eta Eurolandiako EBZ

Hona hemen Mosler-ek hiru artikulutan berriki esan duena:

a) Eskari agregatuari tasa batek gehitzeko baldintza bakarra haxe litzateke: agregatuan, mailegu hartzaileen kontsumitzeko joera handiagoa izatea aurreztaileena baino⁴⁵.

b) Kritika: AEBetako Kongresuari Fed-ek aurkezturiko zenbait mailegu-emate lerro, izatez, Fed-ek atzerritar banku zentraleri ziurtzat luzatzen dizkien mailegu-emateak, funtzionalki, ez-segurua dira.

Baldin eta Fed-eko edozein merkataritza bankuk halako mailegu-ematea ziurtzat klasifikatu nahi izango balu, erreguladore federalek segur aski klasifikazioa hori baztertuko lukete⁴⁶.

c) Fed-ek badaki AEBak ezin direla izango hurrengo Grezia, politikari mota guztiek etengabe horixe aldarrikatzen duten arren. Fed-ekoek badakite Grezia eta euroguneke beste herrialde kideak AEBetako estatuen egoeran daudela, ez gobernu federalaren egoeran: moneta erabiltzaileak dira, ez moneta jaulkitzaileak. Eta ongi dakite Europako Banku Zentrala (EBZ) euroaren jaulkitzailea dela, eta AEBetako gobernu federalaren moduan, haren gastuak ez dituela inongo diru-sarrerak mugatzen.

Fed-ek nola funtzionatzen duen esplikatuko balu, segur aski Kongresuak politika berri bat bultzatuko luke output eta enplegu mailak berriz eratzeko, inflazio gehiegirik gabe: politika hori Fed-i dagokio⁴⁷.

⁴⁴ Ikus aurreko oharra.

⁴⁵ Ikus <http://www.cnbc.com/id/46115110/>.

⁴⁶ Ikus <http://www.cnbc.com/id/46130417/>.

⁴⁷ Ikus <http://www.cnbc.com/id/46148704/>.

Beraz, EBZ, moneta (euroa) jaulkitzailea dena ez du mugatzen inolako diru-sarrerak. Euskara garbian, EBZ-ek, euro jaulkitzailea izanik, ez du behar kanpotik (Txinatik, AEBetatik, Japoniatik, ...) inolako diru laguntzarik. Berak nahi duen beste euro jaulki dezake.

Hortaz, EBZ-k EBko estatu desberdinei, kasu Espainia eta Frantziari ([eta biharko Euskal Herri independenteari ere](#)) euroak luzatu ahal dizkie, demografiaren arabera. Horrek suposatuko lukete estatu horiek gai izango lirakeela, zeinek bere politikarekin, output eta enplegua sortzea, inflazio maila kontrolatu batekin. Estatu horiek ([eta biharko EH errepublika independenteak](#)), zeinek bere Altxor Publikoaren bidez, politika fiskal egoki bat martxan jar lezakete.

Gainera, lanpostuak sortzeko, badago plan orokor eta sendo bat⁴⁸, baita berorren aplikazioaz zenbait iruzkin ere⁴⁹.

Horra hor, bada, irtenbidea.

Orduan, zein da arazoa? Ekonomialariek ez dakitela? Ados. Politikariek ez dakitela? Ados. Baina batzuek badakite: Alemaniako Bundesbank-eko nagusiek, zeintzuk EBZ-ren gainetik baitaude, eta EB-ren norabidea 'zuzentzen' duten.

Noski EBko banku handietako nagusiek ere badakite, eta oso pozik daude egoera ('krisi') honekin.

Noiz arte segituko du fartsa mingarri horrek?

14. Txina eta Europa

Berri laburra:

Wen Jiabao lehen ministroak dioenez, Txinak Europari lagundu behar dio azken horren merkatuak egonkortzeko, baita inportazioen eta esportazioen politika egonkorrari eusteko ere. ["Europa krisian dago... Europarekiko gure harremanak kontuan hartu behar ditugu beharrian estrategikoen ikuspuntutik, geure herrialdearen interesak gordez."](#)

Halaber, ["Europa da gure esportazio merkaturik handiena. Europa da gure inportazio teknologikoen iturririk handiena. Bere merkatuak egonkortzeko lagunduz, geure buruari laguntzen diogu."](#)

Mosler-ek dioenez, politika hori Troiako zaldiarena besterik ez da. Txinak bere esportazioak bermatu nahi ditu⁵⁰.

⁴⁸ Ikus http://e1.newcastle.edu.au/coffee/job_guarantee/JobGuarantee.cfm

⁴⁹ Ikus <http://www.economonitor.com/lrwway/2012/01/04/the-job-guarantee-finally-moving-beyond-theory-to-implementation/>.

15. Mosler: Fed eta Altxor Publikoa

Mosler-ek dioenez, Fed-ren betebeharrak bakarrik azaltzen da Altxor Publikoko bonoak epemuga eguneratzen direnean, ordainkizun bilakatzen direnean. Fed-ek banku zentralaren bonoen kontua kargatu egiten du Fed-en eta banku zentralaren erreserba-kontua abonatu egiten du Fed-en. Ez dago beste ezer gehiagorik egiteko.

Banku zentral gehienek erosten dituztenak AEBetako finantza-aktiboak dira, Altxor Publikoko bonoak bezala, eta haiengatik ordaintzen dute beren moneta propioan.

AEBetako dolar-gastua ez dute sarrerek mugatzen. Banku zentralak AEBetako dolarrak erosten ditu beren esportazio-industriak babesteko, beren makroekonomien kaltetan. Mosler-en iritziz, AEBetako 4×10^{12} dolarreko kanpo zorra dolarretan da nominatua, ez atzerriko monetan. Hortaz, ez dago inolako arazorik ordaintzeko. (Alderantziz, atzerriko monetan nominatua izan balitz, AEBek arazo izango lukete.)

Are gehiago, dolarren atzerriko birziklatzeak AEBetako Altxor Publikoko bonoetan ez dauka inongo zerikusirik AEBek beren inperialismoa finantzatzeko, zeren AEBek nahi duten beste moneta kopuru jaulki baitezakete. Izan ere, AEBetako gobernu-gastu guztia '*banku kontuetan zenbakiak markatuz*' lortzen da, aspaldian ez dena Bernanke-k argitu zuen moduan⁵¹. (Beraz, Hudson-ek ez dauka arrazoirik, birziklatutako dolarrek ez baitituzte AEBetako atzerriko abenturak finantzatzen.)

Ordainketa-balantzaren kontuei dagokienez, Mosler-en iritziz, kausatze prozesua honelakoa da. Hasten da AEBei ondasun edo zerbitzu bat saltzarekin, atzerriko konpainia dolarretan ordaindua izanik. Ordainketa hori kreditu bat da AEBetako banku-kontu bati dagokiona, beraien izenean, zuzenki edo zeharka. Normalean, konpainia horrek gero dolar horiek salduko lituzke bere moneta propioak lortzearren, moneta propioaren obligazio lokalak betetzeko. Haren balantze-orria normalki moneta propioan dago, non atzerriko monetaren jabetzak espekulatiboak kontsideratuko bailirateke. Dolar horien salmentak moneta propioaren altxatzea kausatzen du. Baldin eta banku zentralak ez badu nahi bere moneta propioa altxatzea, berak erosiko ditu dolarrak eta beraiek eduki bere Fed-eko kontuan. Hortaz, atzerriko bankuek dolarrak erosten dituzte beren truke tasak baxu edukitzeko. Haien uste dute hori beharrezkoa dela beren esportatzaileak lehiakorrak izateko, eta ondorioz, beren esportazio-sektorean langabezia alboratzeko.

Mosler-ek dioenez, normalki atzerriko banku zentralak bere Altxor Publikoko tituluak AEBetako Altxor Publikotik erosten ditu dolarren bidez, zeintzuk merkatuan jadanik erosi baititu. Ez ditu egiten atzerriko transakzioak AEBetako Altxor Publikoarekin. Atzerriko banku zentralak ez dituzte AEBetako Altxor Publikoko tituluak moneta propioan.

⁵⁰ Ikus <http://moslereconomics.com/2012/02/06/chinese-premier-wen-jiabao-says-china-needs-to-help-europe/>.

⁵¹ Ikus <http://future-liberty.blogspot.com/2010/05/truth-about-federal-spending.html>.

Izan ere, banku zentralak dolarrak erosten dituzte beren esportazio industriak babesteko, eta hori egiten dute beren makroekonomien konturako. Transakzio horiek egitean, atzerritar herrialdeak ongi ezagutzen du zer nolako terminoetan eta baldintzetan arituko den, berak ondasun errealak eta zerbitzuak AEBei saltzen dizkienean, Fed-eko dolar balantzaren trukean.

(Atzerritar banku zentralen dolarrak ez dira birziklatzen AEBetako aurrekontu federalaren defizita finantzatzeko, Hudson-ek uste duen bezala.)

Kasu, AEBetako sektore militarrek gastatzen duenean, ondasun errealak eta zerbitzuak erosten dizkie saltzaileei merkatu-prezioetan. Munduko herrialde askotan gauzatzen dira eragiketa horiek eta herrialde gehienek ez dituzte Banku Zentralen metaturiko dolar-balantzak. Sektore militarrek gastatzen du gainontzeko gobernu-sektoreek egiten duten antzera –Fed-i esanez saltzailearen Fed-eko kide bankuko (edo dagokioneko) kontua kreditatuz-.

Egia esan, atzerritar sektoreak dolar aktibo finantzarioak metatzeko desioak ahalbidetzen du gobernu-defizita handiagoa izatea, baina ‘inflazioa’ sorrarazi gabe.

(Paul Krugman Nobel saridunak ez du ulertzen prozesu hori⁵². Esportazioak kostu errealak izanik eta inportazioak onura errealak, AEBek aparteko abantailak lortzen dituzte merkataritza defizitetik. Hori dela eta, gainontzeko herrialdeek AEBei esportatzen dizkietenean, hori egiten dute beren makroekonomien konturako.)

Hortxe dago desberdintasuna: AEBen defizita AEBentzako onuragarria den bitartean, gainontzeko herrialdeen esportazioa herrialde horien kalterako da.

donejurgi (joseba felix tobar-arbulu)

⁵² Ikus <http://my.firedoglake.com/selise/2011/03/26/paul-krugman-gets-it-wrong%E2%80%A6-again/>. Halaber, ikus <http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=13970> eta <http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=14238>.